

OBSAH

0 Úvod	9
1 Disciplíny zabývající se studiem řeči	11
2 Zvukový projev a jeho záznam. Fonetická transkripce	17
2.1 Písmo a pravopis	17
2.2 Transkripce	20
2.2.1 Přepis samohlásek	23
2.2.2 Přepis souhlásek	24
2.2.3 Zápis členění řeči	25
2.2.4 Zápis modulace souvislé řeči	25
2.2.5 Vědecká transkripce	27
2.2.6 Jiné typy transkripce	29
2.3 Transliterace	30
3 Základní fonetické pojmy	31
3.1 Základní typy fonetických bádání	32
4 Organogenetická (artikulační, fyziologická) fonetika	35
4.1 Mluvní orgány a jejich funkce	36
4.2 Nervové řízení řečové činnosti	36
4.2.1 Řečové neurózy	37
4.3 Orgány podílející se na vlastní artikulaci	37
4.3.1 Ústrojí dýchací (respirační)	37
4.3.2 Ústrojí hlasové (fonační)	38
4.3.2.1 Péče o hlas	41
4.3.3 Ústrojí modifikující	41
4.3.3.1 Elementární diferenciacie zvuků řeči	43
4.3.3.2 Aktivní a pasivní mluvní orgány	44
4.3.3.2.1 Aktivní mluvní orgány	44
4.3.3.2.1 Artikulace vokálů	46
4.3.3.2.2 Artikulace konsonantů	47

4.3.3.2.2 Pasivní mluvní orgány	49
4.4 Relevance artikulačních rysů hlásek	50
4.5 Vady výslovnosti	51
4.6 Metody poznávání artikulace	51
5 Akustická a auditivní fonetika	55
5.1 Základní fyzikální vlastnosti zvuku	55
5.2 Akustické vlastnosti lidské řeči	57
5.3 Typy hlásek z akustického hlediska	58
5.3.1 Vokálníkové zvuky	59
5.3.1.1 Diferenciace jednoduchých vokálů	59
5.3.1.2 Dvojhhláska (diftong)	61
5.3.2 Hlázky se zvláštní formantovou strukturou	62
5.3.2.1 Glide (soulhláska klouzavá)	62
5.3.2.2 Sonory	63
5.3.3 Hlázky šumové	63
5.3.2.1 Typy šumů tvořících konsonant	64
5.3.2.2 Další akustické vlastnosti konsonantů	64
5.3.2.3 Modifikace akustické charakteristiky	65
5.4 Akustické vlastnosti souvislé řeči	66
5.5 Eufonie	66
5.6 Percepce a porozumění řeči	67
5.6.1 Slyšení řeči	67
5.6.2 Porozumění řeči	68
5.7 Metody zkoumání akustické stránky řeči	69
6 Zvuková stavba souvislé řeči	71
6.1 Prostředky modulace souvislé řeči	71
6.2 Formy modulace souvislé řeči	73
6.2.1 Slovní přízvuk (akcent)	73
6.2.2 Větný přízvuk	73
6.2.3 Důraz	74
6.2.4 Intonace	74
6.2.5 Emfáze	74
6.3 Členění souvislé řeči	75

6.3.1	Promluva	75
6.3.2	Výpověď	76
6.3.3	Výpovědní úsek	76
6.3.4	Slovo jako zvuková jednotka	76
6.3.5	Takt	76
6.3.6	Slabika	78
6.3.6.1	Vlastnosti formující slabiku	78
6.3.6.2	Stavba slabiky	79
6.4	Změny realizací v souvislé řeči	79
6.4.1	Typy změn realizací	80
6.4.2	Jednotlivé změny	81
6.4.2.1	Změny asimilační	81
6.4.2.2	Ostatní změny	82
7	Základní pojmy z fonologie	85
7.1	Fonologicky relevantní zvukové jevy	87
7.2	Zvuková realizace fonému – alofony; jiné realizace	89
7.2.1	Typy alofonů	89
7.3	Foném jako jednotka systému	91
7.3.1	Inventář fonémů (paradigma fonologického systému)	91
7.3.2	Vztahy mezi fonémy	93
7.3.2.1	Společný srovnávací základ	93
7.3.2.2	Diferenční příznak	94
7.3.2.3	Počet členů protikladu	95
7.3.2.4	Opozice ve vzájemném vztahu	95
7.3.2.5	Opozice stálá a neutralizovatelná	95
7.3.3	Korelace	96
7.3.4	Fonologické podsystemy jazyka	96
7.3.5	Zapojení fonémů do systému	97
7.4	Delimitativní signály z fonologického hlediska	97
7.5	Kombinatorika fonémů (fonologická syntagmatika)	99
7.5.1	Slabika z fonologického hlediska	99
7.5.2	Obsazení jádra a svahů slabiky fonémy	99
7.5.3	Fonologická stavba vyšších jednotek	100

7.6	Morfonologie	101
7.7	Subfonematická fonologie	102
7.7.1	Soubor distinktivních příznaků fonémů	104
7.7.2	Využití distinktivních rysů pro popis jazyka	106
7.8	Suprasegmentální fonologické jevy	107
7.9	Fonologická struktura jazyka a pravopis. Fonologická transkripce	108
7.9.1	Zásady fonologické transkripce	109
8	Fonémy současné češtiny a jejich realizace	113
8.1	Podsystém českých vokálních fonémů	114
8.1.1	Inventář vokálních fonémů	114
8.1.2	Vztahy mezi vokálními fonémy	114
8.1.3	Artikulace českých monoftongů	115
8.1.4	Akustika českých monoftongů	117
8.1.5	Realizace jednoduchých vokálních fonémů	119
8.1.5.1	Fonémy /a/, /á/	119
8.1.5.2	Fonémy /e/, /é/	119
8.1.5.3	Fonémy /i/, /í/	120
8.1.5.4	Fonémy /o/, /ó/	120
8.1.5.5	Fonémy /u/, /ú/	121
8.1.6	Dvojhlásky (diftongy) /ou/, /au/, /eu/	121
8.1.7	Vokální zvuky, které nejsou realizací žádného fonému	122
8.1.8	Ortoepické poznámky	122
8.2	Podsystém českých konsonantických fonémů	122
8.2.1	Inventář konsonantických fonémů češtiny	122
8.2.2	Vztahy mezi konsonantickými fonémy	123
8.2.3	Artikulace konsonantů	125
8.2.4	Akustika konsonantů a jejich sluchové hodnocení	126
8.2.5	Realizace konsonantických fonémů	129
8.2.5.1	Okluzivy (závěrové souhlásky)	129
8.2.5.1.1	Okluzivy labiální (bilabiální) – realizace fonémů /p/, /b/, /m/	129
8.2.5.1.2	Okluzivy alveolární (praealveolární) – realizace fonémů /t/, /d/, /n/	130

8.2.5.1.3 Okluzivy palatální (prepalatální) – realizace fonémů /tʰ/, /dʰ/, /ɲ/	132
8.2.5.1.4 Okluzivy velární – realizace fonémů /k/, /g/	133
8.2.5.1.5 Okluziva laryngální (glottální)	134
8.2.5.2 Semiokluzivy (souhlásky polozávěrové)	134
8.2.5.2.1 Prealveolární semiokluzivy – realizace fonémů /c/, /ʒ/	135
8.2.5.2.2 Postalveolární semiokluzivy – realizace fonémů /č/, /ž/	136
8.2.5.3 Konstruktivy (úžinové souhlásky)	137
8.2.5.3.1 Středové (centrální) konstruktivy	138
8.2.5.3.1.1 Konstruktivy labiodentální – realizace fonémů /f, v/	138
8.2.5.3.1.2 Konstruktivy prealveolární – realizace fonémů /s/, /z/	139
8.2.5.3.1.3 Konstruktivy postalveolární – realizace fonémů /š/, /ž/	140
8.2.5.3.1.4 Konstruktiva palatální – realizace fonému /j/	141
8.2.5.3.1.5 Konstruktivy velární – realizace fonému /x/	142
8.2.5.3.1.6 Konstruktiva laryngální – realizace fonému /h/	142
8.2.5.3.2 Konstruktiva boková (laterální) – realizace fonému /l/	143
8.2.5.3.3 Konstruktivy kmitavé (vibranty) – realizace fonémů /r/, /ř/	144
8.2.5.3.3.1 Foném /r/ a jeho realizace	145
8.2.5.3.3.1 Foném /ř/ a jeho realizace	146
8.2.6 Ortoepické poznámky	147
8.3 Realizace předělů	147
8.4 Frekvence fonémů	147
9 Fonické prostředky souvislé řeči a jejich využití v češtině	149
9.1 Pauza	149
9.2 Intonace	149
9.3 Větný přízvuk	152
9.4 Slovní přízvuk (přízvuk taktový)	153
9.4.1 Umístění přízvuku v souvislé řeči	153
9.4.2 Zásady spisovného přízvukování	155
9.5 Takt v češtině	155
9.6 Řečové tempo	156
9.7 Využití prozodických prostředků při členění promluvy	156
10 Zákonitosti spojování fonémů v češtině a výběru jejich alofonů	157

10.1 Slabika v češtině	157
10.2 Slovo	160
10.3 Členění zvuku řeči; předěly a jejich vyjadřování	161
10.3.2 Realizace fonémů v různých pozicích	162
10.3.2.1 Realizace fonémů po pauze	162
10.3.2.2 Realizace fonémů před pauzou	162
10.3.2.3 Realizace fonémů v úseku mezi dvěma terminálními předěly	163
10.3.2.3.1 Spojení dvou vokalických fonémů	163
10.3.2.3.2 Spojení vokalického a konsonantického fonému	164
10.3.2.3.3 Spojení konsonantického a vokalického fonému	164
10.3.2.3.4 Spojení konsonantických fonémů	165
10.3.2.3.4.1 Asimilace znělosti	165
10.3.2.3.4.2 Artikulační asimilace	168
10.3.2.3.4.3 Zjednodušování souhláskových skupin	170
10.3.3 Realizace fonémů v místech předělů – shrnutí	171
11 Zásady kultivované výslovnosti současné češtiny. Ortoepie	172
11.1 Obsah ortoepie a ortofonie	173
11.2 Příprava materiálů orientujících ve spisovnosti	176
11.3 Obecné zásady výslovnosti přejatých slov	178
11.4 Výslovnost vlastních jmen	180
11.5 Konkrétní ortoepické zásady	180
11.5 Ortofonie	181
11.5.1 Obměny znění hlásek vyplývající z regionálního rozčlenění češtiny	181
11.5.2 Obměny hlásek způsobené nepečlivostí	182
11.6 Ortoepie – kultivovaná výslovnost úseků mluvy	182
11.6.1 Výslovnostní jevy, které nečiní Čechům potíže	182
11.6.2 Ortoepické problémy při spojování hlásek	183
11.7 Zvukové členění souvislé řeči a frázování	187
11.7.1 Přízvukování	187
11.7.2 Intonace	189
11.7.3 Frázování	189
11.8 Materiály orientující ve spisovné výslovnosti	189
12 Literatura	191